

بررسی تأثیر معماری محیط مدارس بر شکل‌گیری هویت دانش‌آموزان دوره دبیرستان یزد^۱

محمد کاظمی^۲

سید محمد حسین آیت‌اللهی^۳

استادیار دانشکده هنر و معماری دانشگاه یزد

کلیدواژگان: هویت، پایگاه هویت، معماری سنتی، معماری جدید.

چکیده

هویت شخصی، عنصر اساسی شخص، خود مستمر و پنداره درونی و ذهنی، که شخص از خودش در جایگاه یک فرد دارد، تعریف می‌گردد. این مضمون در جهان معاصر، در پژوهش‌های مختلف، بررسی و کنکاش فراوان شده است. برای عملیاتی کردن و آزمودن این مفهوم، چهار پایگاه دستیابی، تعلیق، ممانعت، و پراکندگی معرفی شده و در این چهارچوب تأثیر عوامل مختلف بر شکل‌گیری هویت شخصی افراد اندازه‌گیری و ارزیابی شده است. در این پژوهش‌ها به تأثیر محیط معماری یک بنا بر شکل‌گیری هویت شخصی ساکنانش توجه نشده است.

در این مقاله سعی می‌شود که تأثیر محیط معماری مدارس بر شکل‌گیری هویت شخصی دانش‌آموزان دوره دبیرستان بررسی شود. بدین منظور و برای سنجش وضعیت هویت شخصی در مدارس از پرسش‌نامه^۴ AISS استفاده شده که اعتبار و اطمینان آن برای مدارس کشور ایران اثبات گشته است. همچنین برای امکان بررسی تأثیر محیط معماری بر شکل‌گیری هویت شخصی دانش‌آموزان، در این پژوهش، عوامل مداخله‌گر به حداقل می‌رسد تا محیط معماری، تنها عامل مداخله‌گر

مؤثر باشد. لازم به ذکر است که نتایج حاصل از تکمیل ۳۵۰ پرسش‌نامه از هفت مدرسه^۵ منتخب، در دو گونه معماری سنتی و جدید مقایسه می‌شود.

با توجه به گفته‌های فوق، در این مقاله تأثیر محیط معماری مدارس بر شکل‌گیری هویت دانش‌آموزان دوره دبیرستان در استان یزد روشن و مشخص می‌گردد. این موضوع در دو محیط معماری سنتی و جدید اندازه‌گیری و قیاس می‌شود. در تکمیل این پژوهش مؤلفه‌های طراحی معماری مؤثر بر شکل‌گیری هویت در مدارس سنتی و جدید نیز معرفی خواهد گشت.

۱. مقدمه

هویت شخصی، مفهومی است که فرد از خود به منزله یک شخص دارد و این مفهوم ناشی از تجربه^۶ تداوم و تمایز است. خود در طی زمان یکسان باقی می‌ماند و در عین حال از دیگران متمایز است.^۴ این مضمون و عوامل مؤثر بر آن در جهان معاصر بسیار مطالعه شده است. طبق این کنکاش‌های علمی، دوران اصلی شکل‌گیری هویت شخصی به سنین ۱۲ تا ۱۸ سالگی مرتبط گشته و مهم‌ترین شاخص‌های آن تعهد^۵ و بحران^۶ دانسته شده است.^۷ از این رو در دوره

۱. در اینجا لازم است نگارندگان از زحمات آقای عباسعلی کاظمی، کارشناس ادبیات فارسی، که در تنظیم و تصحیح متن یاری داده‌اند، تشکر کنند.

۲. دانشجوی دکتری معماری، دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی، نویسنده مسئول؛

s_mohammadkazemi@

yahoo.com

3. h_ayatollahi@yazduni.

ac.ir

۴. برداشت مضمون از: محسنی، ادراک خود از کودکی تا بزرگسالی.

5. Commitment

6. Exploration

۷. نک:

E.H. Erikson, *Identity: Youth and Crisis*.

پرسش‌های تحقیق

۱. آیا معماری محیط مدارس بر شکل‌گیری هویت دانش‌آموزان دوره دبیرستان تأثیرگذار است؟
۲. در صورت تأثیرگذار بودن، کدامیک از مؤلفه‌های طراحی معماری در این زمینه اهمیت می‌یابد؟

دبیرستان اساس هویت شخصی هر دانش‌آموز پایه‌ریزی می‌شود و این امر در این مقاله بررسی می‌شود.

مارسیا^۸ به منظور بسط تئوری رشد هویت شخصی اریکسون و عملیاتی کردن و آزمودن آن، پایگاه هویت را مطرح کرد. او بحران و تعهد، دو روند اساسی شکل‌گیری هویت در نظریه اریکسون را برجسته کرد و دستیابی^۹، تعلیق^{۱۰}، ممانعت^{۱۱} و پراکندگی^{۱۲} را چهار پایگاه هویت معرفی کرده است. بسیاری از محقق‌های زمینه رشد هویت تعریف عملیاتی مارسیا از هویت شخصی را پذیرفته و تأیید کرده‌اند.^{۱۳}

به منظور بررسی و قیاس تأثیر عوامل مختلف بر شکل‌گیری هویت شخصی و برای سنجش وضعیت هویت در مدارس پرسش‌نامه^{۱۴} AISS^{۱۵}، بر اساس چهار پایگاه هویت مطروحه در تعریف عملیاتی مارسیا، تهیه گشت و در کشورهای مختلف بررسی و ارزیابی شد. در گذشته بسیار نزدیک (سال ۲۰۱۱ میلادی) صحت این پرسش‌نامه برای بررسی وضعیت هویت در مدارس کشور ایران طی پژوهش گسترده‌ای تأیید شد.^{۱۵} لازم به ذکر است این پرسش‌نامه، عامل شغلی را، که از عوامل معرفی‌شده در رویکرد مارسیا است؛ در بر می‌گیرد. در این پژوهش از پرسش‌نامه مذکور برای قیاس تأثیر محیط معماری سنتی و جدید مدارس بر شکل‌گیری هویت دانش‌آموزان استفاده شده است. برای عملی شدن این موضوع، عوامل مداخله‌گر در شکل‌گیری هویت شخصی به حداقل رسیده است تا محیط معماری مدارس، تنها عامل مداخله‌گر مؤثر باشد. بدین منظور مدارس مشابهی در یزد، که تنها نوع معماری آن‌ها متفاوت است، انتخاب شده است.

این مدارس از نظر محدوده شهری نزدیک به هم هستند. دانش‌آموزان این مدارس از لحاظ اجتماعی، اقتصادی (سطح درآمد مشابه سرپرستان خانواده)، فرهنگی (تحصیلات دیپلم تا کارشناسی والدین)، سرگرمی و نوع گذراندن اوقات فراغت (امکانات تفریحی و فعالیت‌های نزدیک به هم) مشابه هستند و در محله‌های مسکونی مجاور یکدیگر (دبیرستان‌های دولتی ایران از دانش‌آموزان نزدیک مدرسه ثبت نام می‌کنند) ساکن هستند. همچنین این مدارس امکانات تحصیلی و بخش اداری (مدیران و معاون با درجه یکسان)، بخش آموزشی (معلمان یکسان که آموزش در مدارس مجاور یکدیگر را به عهده دارند)، و بخش خدماتی مشابه دارند.

۸. نک:

- J.E. Marcia, "Development and Validation of Ego Identity Status and Expressive Writing among High School and College Students".
9. Achievement
 10. Moratorium
 11. Forclosure
 12. Diffusion
 13. S.J. Schwartzs, "The Evolution of Eriksonian and Neo-Eriksonian Identity Theory and Research: A Review and Integration", p. 33.
 14. Academic Identity Statues Scale

۱۵. نک:

Abbas Rahiminezhada, et all, *Developing Academic Identity Statues Scale (AISS) and Studying its Construct Validity on Iranian Student.*

۳. مفهوم هویت

هویت^{۱۸} یا همان عنصر اساسی شخص، خود مستمر و پنداره درونی و ذهنی، که شخص از خودش دارد، تعریف شده است. در مطالعه شخصیت، کاربرد هویت غالباً مشخص شده و محدود است. هویت نقش جنسی^{۱۹}، هویت گروهی، نژادی، و مانند آن، نمونه‌ای از این امر هستند.

ویلیام جیمز، هویت شخصی را استنباط مفهومی فرد از شخص خود می‌داند و این مفهوم ناشی از تجربه، تداوم، و تمایز است. به بیان دیگر خود در طی زمان، یکسان باقی می‌ماند و در عین حال از دیگران متمایز است.^{۲۰}

بنا بر تعاریف فوق، یکپارچگی، که در معنای لغوی هویت (در زبان انگلیسی) که مرتبط با واژهٔ یکسان^{۲۱} است؛ فهمیده می‌شود، اهمیت اساسی در مفهوم هویت دارد. از سوی دیگر، مضمون هویت، مجموعه‌ای از همانندسازی‌های متعدد در طی رشد روانی و اجتماعی است. این امر بیانگر دو جنبهٔ متقابل در مفهوم هویت است. هویت، که مجموعه‌ای از نقش‌ها و همانندسازی‌ها است، مستلزم وجود خودهای متعدد و یکی بودن و وحدت مستلزم یک خود مفرد و یکپارچه است. این تقابل به واسطهٔ رشد روانی حل خواهد شد. «من» در طریق رشد خود یک شخصیت پیوسته را سازمان می‌دهد که این پیوستگی برای دیگران قابل‌درک است. نیل به آن، با یک مفهوم خودآگاهانه از هویت فردی، یک تلاش ناخودآگاه برای تداوم منش، و یک مسئولیت درونی برای آرمان‌ها و هویت اجتماعی یک گروه صورت می‌گیرد.^{۲۲}

لازم به ذکر است که هویت از جنبهٔ تکوینی^{۲۳}، سازشی، ذهنی یا تجربی، و وجودی^{۲۴} قابل تفسیر و تبیین است.

۳.۱. شاخص‌های مهم هویت

مهم‌ترین شاخص‌های هویت و یا مهم‌ترین روندهای هویت‌یابی را می‌توان تعهد و بحران دانست. تعهد، میزان سرمایه‌گذاری

در کشور ایران بناهای مدارس، غالباً در دو گونه سنتی و جدید ساخته شده است. در گونهٔ سنتی با رعایت نظام‌ها و قوانین حاکم بر طراحی آن، از فرم‌های برخاسته از این مرز و بوم، که برانگیزانندهٔ خاطرهٔ جمعی افراد است، استفاده شده است. در گونهٔ جدید با رعایت نکردن نظام‌ها و قوانین سنتی، از فرم‌های وارداتی، که اغلب از مجلات معماری مأخوذ شده و توجه و تمرکز اصلی آن در پاسخ به نیازهای عملکردی است، بهره گرفته می‌شود. با توجه به توضیح‌های فوق، در این نوشته سعی می‌شود که تأثیر محیط معماری سنتی و یا جدید مدارس، در شکل‌گیری هویت نوجوانان، در نظام آموزشی دانش‌آموزان بررسی و اندازه‌گیری شود. این امر در حیطهٔ شغلی معرفی شده در رویکرد ماریسا پی گرفته می‌شود.

۲. روش تحقیق

همان‌گونه که توضیح داده شد؛ برای بررسی و قیاس وضعیت هویت شخصی در مدارس با معماری سنتی و جدید، از پرسش‌نامهٔ ترجمه‌شدهٔ AISS، که طی مقالاتی اعتبار و اطمینان آن برای اندازه‌گیری وضعیت هویت در میان دانش‌آموزان دورهٔ دبیرستان ایران تأیید و تصدیق گشته است، استفاده می‌گردد. ترجمهٔ سؤالات این فرم در انتهای نوشتار ضمیمه شده است (ت ۱۵).

در این پرسش‌نامه برای هر سؤال، بازه‌ای^{۱۶} بین صفر تا یک انتخاب شده است که هر دانش‌آموز با انتخاب نقطه‌ای در این بازه به هر سؤال جواب می‌دهد. در این پرسش‌نامه برای کاهش خطاهای احتمالی در پاسخ‌گویی، سؤالات چندین بار به انواع مختلف پرسیده می‌شود و بر اساس واریانس توضیحی^{۱۷} صحت پاسخ‌گویی تأیید یا رد می‌شود.

برای این تحقیق هفت مدرسهٔ مشابه، از لحاظ عوامل یادشده، در شهر یزد انتخاب و از هر مدرسه ۵۰ دانش‌آموز دارای شرایط مذکور برای تکمیل پرسش‌نامه انتخاب شده‌اند. در بخش دستاوردها، از طریق محاسبات آماری، نتایج حاصله از ۳۵۰ پرسش‌نامهٔ موجود، بیان می‌گردد.

- 16. Interval
- 17. Variance Explained
- 18. Identity
- 19. Sex Role
- ۲۰. نک: محسنی، همان.
- 21. Identical
- 22. L. Breger, *From Instinct to Identity, The Development of Personality*; G.R. Adams, *The Objective Measure of Ego Identity Status*; A *Manual on Theory and Test Construction*.
- 23. Genetic
- 24. Existential

روانی و تثبیت فرد در زمینه یکی از صور مختلف هویت همچون گرایش شغلی یا ایدئولوژیک خاص است.

تعهدها اعم از اجتماعی، اخلاقی، ایدئولوژیک، و خانوداگی اهمیت اجتماعی دارند و فرد توسط تعهدش از خود تعریفی بیان می‌کند. عمق و اهمیت تعهد را می‌توان از طریق میزانی، که فرد با نبود آن احساس تهی بودن می‌کند، سنجید.

در دیدگاه اریکسون بحران یک رویداد بهنجار زندگی تعریف می‌شود. او بحران را «یک مرحله تغییر، یک لحظه قطعی که رشد بایستی در طریقی خاص پیش رود؛ یکپارچه کردن منابع رشد، پیشرفت و تمایزبخشی بیشتر» مطرح می‌کند.^{۲۵}

۲.۳. پایگاه هویت

مارسیا به منظور بسط تئوری رشد هویت و عملیاتی کردن و آزمودن آن، پایگاه هویت را مطرح کرد. پایگاه هویت از رشد روانی فرد تا اواخر مرحله پنجم رشد، یعنی مرحله نوجوانی (با تقسیم‌بندی اریکسون^{۲۶}) و بحران آن، که بحران هویت در برابر سردرگمی نقش^{۲۷} است، حاصل می‌گردد. این مرحله دوره گذار از کودکی به بزرگسالی و زمان شکل‌گیری تعهدهای شغلی و ایدئولوژیکی برای قبول وظایف و مسئولیت‌های بزرگسالی است.

وظیفه رشدی اساسی و فراگیری، که فرد در دوره نوجوانی با آن مواجه می‌شود، ایجاد یک هویت مستقل است. «پراکندگی» نتیجه شکست در حل بحران این مرحله و «دستیابی» به هویت، نتیجه حل موفقیت‌آمیز آن است. دستیابی به هویت مستلزم یکپارچه کردن منابع مختلف آن در یک کل همخوان و معنادار است، به طوری که فرد بتواند یک ارتباط متقابل با جامعه‌اش برقرار و همچنین یک احساس تداوم و وحدت درونی را در خود حفظ کند.^{۲۸}

مارسیا برای تعریف پایگاه هویت، بحران و تعهد، دو روند اساسی شکل‌گیری هویت در نظریه اریکسون، را برجسته

کرد. مارسیا با توجه به این دو معیار، «دستیابی»، «تعلیق»، «ممانعت»، و «پراکندگی» را چهار پایگاه هویت مشخص و معرفی کرد.

پایگاه دستیابی برای فردی که دوره‌ای از بحران و جستجو را گذرانده و به تعهدات مشخصی رسیده است؛ و پایگاه تعلیق برای فردی که در حال تجربه، جستجوی فعال، و پرسشگری برانگیزنده‌ای در زمینه هویت و با تعهدهایی مبهم است، انتخاب گشته است. فردی در پایگاه ممانعت قرار می‌گیرد که بدون گذراندن دوره‌های جستجو و پرسشگری، تعهدهایی را پذیرفته است؛ اساس این تعهدها همانندسازی‌های کودکی و ارزش‌های والدین است. فردی که نه در حال تجربه بحران است و نه به تعهدی رسیده باشد، در پایگاه هویت پراکندگی قرار می‌گیرد.^{۲۹} رویکرد مارسیا برای حیطه‌های بحران و تعهد شامل موضوعاتی است که فرد در زمینه آن‌ها به جستجوی جانشین‌ها می‌پردازد تا به راه حل و نتیجه‌ای دست یابد؛ در این رویکرد برای این جانشینی شغل، ایدئولوژی مذهبی، و ایدئولوژی سیاسی را معرفی می‌کند. در گسترش‌های جدیدی که در میحث پایگاه هویت ایجاد شده است، مباحث هویت بین فردی مثل رابطه دوستانه، رابطه با جنس مخالف و نقش‌های جنسی، و مباحث مربوط به ارزش‌ها را نیز در بر می‌گیرد.^{۳۰}

۳.۳. فرایند شکل‌گیری هویت

اگرچه شکل‌گیری هویت در محیطی مساعد در دوره نوجوانی روی می‌دهد؛ با این حال نتیجه یک توالی مراحل رشدی است که فرایندهای مربوط به کودکی در آن نقش مهمی دارد. با آنکه شکل‌گیری هویت در نوجوانی غیر از فرایندهای درون‌فکنی و همانندسازی‌های کودکی است، اما از همان چیزی برمی‌آید که کودک از طریق آن کسب کرده است و در اواخر کودکی به منزله خود می‌شناسد. اریکسون اصطلاح اپی ژنتیک (در فضا و زمان یک مورد به روی موردی دیگر ایجاد می‌شود) را برای

۲۵. نک:

Ericson, ibid.

۲۶. مرحله ۱: دهانی-حسی (تولد تا یک سالگی)، مرحله ۲: عضلانی-مقعدی (۱ تا ۳ سالگی)، مرحله ۳: قدرت جابه‌جایی-تناسلی (۳ تا ۵ سالگی)، مرحله ۴: نهفتگی (۶ تا ۱۱ سالگی)، مرحله ۵: نوجوانی (۱۲ تا ۱۸ سالگی)، مرحله ۶: جوانی (۱۸ تا ۳۵ سالگی)، مرحله ۷: بزرگسالی (۳۵ تا ۵۵ سالگی)، مرحله ۸: پختگی-پیری (۵۵ سالگی به بعد).

27. Role Confusion

28. Marcia, ibid, p. 335; D.L.

Bishop et al, "Ego Identity Status and Reported Alcohol Consumption: A Study of First Year College Students", p. 445.

29. Marcia, ibid, p. 340.

۳۰. به طور مثال:

Bartle-Haring, "The Relationship Among Parent Adolescent Differentiation, Sex Role Orientation Identity Development in Late Adolescence and Early Adulthood", p. 549 ; Adames, *The Objective Measure of Ego Identity Status; A Manual on Theory and Test Construction.*

۴.۳. مشکلات نوجوانان در هویت‌یابی

آزمایش‌های نوجوانی اولیه، در خصوص نقش‌های جدید، تهدیدکننده‌ی امنیتی است که با وضعیت کودک خانواده و با هویت ایجادشده‌ی گذشته همراه است. برای گریز از ناامنی، نوجوان به مکانیزم‌هایی همچون نهایت‌گرایی، مقید شدن بیش از حد، و گریز از واقعیت متوسل می‌شود، که به اختصار توضیح آن می‌آید.

درجاتی از نهایت‌گرایی در نوجوانی به‌نجار است. آزمون نقش‌های جدید و طریقه‌های جدید تفکر، شکلی سالم و ضروری برای آزمایش است. با این حال شکستن هویت کودک در افرادی خاص، ممکن است اضطرابی بیش از حد را برانگیزد که موجب توسل او به یک هویت نابالغ نهایت‌گرا گردد. استقلال، وابستگی، تحریک حسی، چشم‌پوشی، پرخاشگری، و اطاعت تعارض‌هایی هستند که امکان دارد نوجوان برای همه یا بعضی از آن‌ها راه حل‌هایی نهایت‌گرا اتخاذ کند.

بسیاری از نوجوانان در اجتماع احساس آسودگی ندارند. به طور مثال احساس می‌کنند که بدن خوش‌ترکیبی ندارند و از وضعیت خود ناراضی و حتی شرمگین هستند. این نآسودگی باعث می‌شود که از فعالیت‌ها و ارتباطات اجتماعی دوری کنند و از واقعیت اجتماعی به انفعال و خیال‌پردازی در خصوص موقعیت‌های رمانتیک، ورزشی، و اجتماعی روی آورند. گریز از واقعیت نیز مانند نهایت‌گرایی می‌تواند جنبه‌ای به‌نجار در نوجوانی باشد و همچنین می‌تواند آسیب‌زا گردد.

در تأثیر عوامل اجتماعی در شکل‌گیری هویت باید اضافه کرد که هویت تعریف خود اجتماعی است. فرد ممکن است به یک خودپنداره نسبتاً پایدار دست یابد، اما چنانچه اجتماع آن را نه بازشناسی کند و نه بفهمد، او در هویت خود نقص خواهد داشت.

توصیف خاصیت شکل‌گیری هویت و جنبه‌های گسترده‌تر تغییر شخصیت، به کار می‌برد.

با توجه به این اصل، شکل‌گیری هویت در نوجوانی از آن چیزی که کودک از طریق درون‌فکنی و همانندسازی کسب کرده است و در اواخر کودکی به منزله‌ی خودش می‌شناسد؛ ظاهر می‌شود. همچنین طبق این اصل هر مرحله، زمان استیلا‌ی خود را دارد و یک توالی رشدی زیربنای تمام پیشرفت‌ها است.^{۳۱}

مفهوم اولیه‌ی «من» در نوزادی و از طریق ارتباط اعتمادآمیز با شکل درون‌فکنی‌شده‌ی والدینی پدیدار می‌شود. اگر کودک بتواند رابطه‌ای امن را تجربه کند، به وجود متمایزش از مشابه رشدی خود پی می‌برد. درون‌فکنی تصویر والدین با اتحاد با آن، مقدمه‌ی دستیابی به شکل‌های بالغ‌تر هویت است. پس از این مرحله در کودکی، همانندسازی که مکانیزمش شبیه بودن به دیگران مورد تحسین و به خود گرفتن ارزش‌ها و قوانین آن‌ها است، باعث ساختاریابی اولیه‌ی «من» می‌شود. نقصان در هریک از مراحل زیربنایی بیان‌شده، می‌تواند تأخیر و شکست در هویت‌یابی نوجوان را در پی داشته باشد.^{۳۲}

بنا بر این شکل‌گیری هویت نوجوانی سنتزی از همانندسازی‌های اولیه در یک پیکره‌ی جدید است و هنگامی روی می‌دهد که نوجوان بعضی از آن‌ها را بر اساس علائق، استعدادها، و ارزش‌های انتخاب و سایر آن‌ها را رد می‌کند.

شکل دیگر هویت‌یابی اعطایی است و فرایند آن به این صورت است که فرد به طور فزاینده‌ای از ویژگی‌های اساسی و جایگاهش در دنیا آگاهی می‌یابد و به تدریج به عناصر هویت خود پی می‌برد و متوجه می‌شود که از والدینش جدا است، فرزند والدینی معین است، مهارت‌ها و نیازهایی دارد، و شاگرد یک مدرسه، عضوی از یک گروه مذهبی، و مانند آن است.

بنا بر این هویت ابتدایی نوجوانی می‌تواند مجموعه‌ای از عناصر هویت (همانندسازی‌ها، نقش‌ها، نیازها، و توانایی‌ها)، که هویت اعطایی و یا سنتزی از آنکه هویت شکل‌گرفته نامیده می‌شود، باشد.^{۳۳}

۳۱. نک:

J. Korger, *Identity in Adolescence, The Balance between Self and Others.*

۳۲. نک:

Korger, *ibid*; Newman, *Childhood and Adolescence.*

۳۳. نک:

Marcia, "Identity Status Approach in the Study of Ego Identity Development"

۴. تأثیر محیط آموزشی دبیرستان بر شکل‌گیری هویت نوجوانان

محیط‌های آموزشی می‌تواند در شکل‌گیری پایگاه هویت «دستیابی» و جهت‌گیری دانش‌آموزان به سمت زندگی آینده تأثیر مثبتی داشته باشد. در این زمینه محققان بسیاری بر نقش محیط دبیرستان در این امر تأکید داشته‌اند.^{۳۴} بر این اساس نظام آموزشی ایران برای دانش‌آموزان توصیف می‌گردد و تأثیر دو محمل معماری سنتی و جدید در شکل‌گیری هویت نوجوان اندازه‌گیری و تحلیل می‌شود.

34. L. Lannergrand – Willems & H.A. Bosma, "Identity Development in Context: The School as an Important Context for Identity Development. Identity", p. 99.

۴.۱. نظام آموزشی دانش‌آموزان در ایران

در این نظام آموزشی در سمتی معلم و در سمت دیگر دانش‌آموزان قرار می‌گیرند. معلمان درس‌های عمومی را به صورت شفاهی بیان می‌کنند و دانش‌آموزان گوش می‌دهند و یادداشت برمی‌دارند. در دروس اختصاصی علاوه بر موارد یادشده، چند تمرین حل می‌شود و بقیه تمرین‌ها تکلیفی برای دانش‌آموزان در منزل است.

در مدارس ایران در سه سال اول دبیرستان، نظام سالی

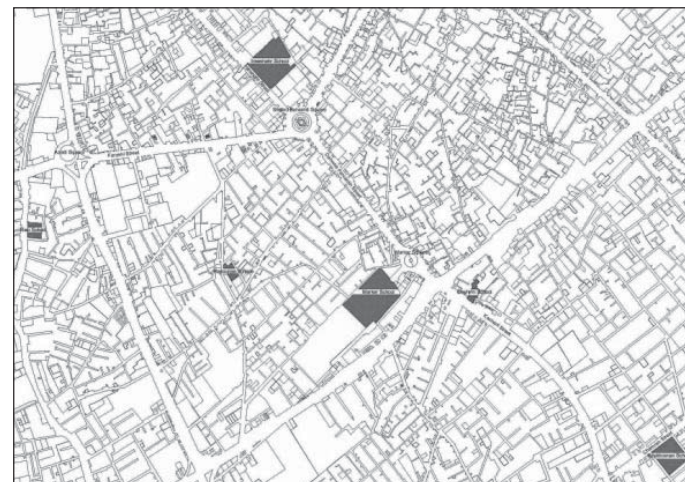
ت ۱. (راست) نقشه موقعیت مدارس انتخابی در بافت شهری یزد. ت ۲. (چپ) عکس هوایی از مدارس انتخابی و همسایگی‌های آن‌ها.

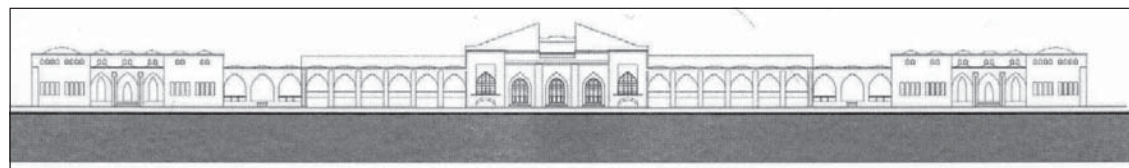
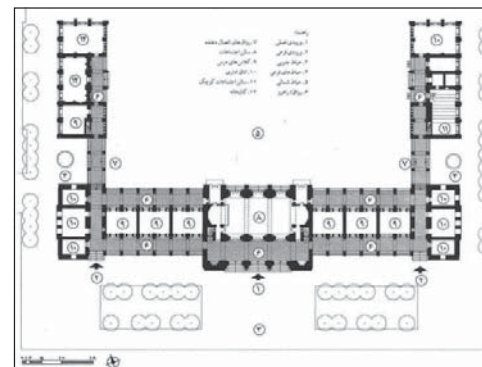
واحدی حاکم است. در این روش کل کتاب در طول سال تدریس می‌شود و در پایان ترم اول از نصف کتاب و در پایان سال تحصیلی از تمام کتاب امتحان گرفته می‌شود. نظام آموزشی مطرح، معلم و کتاب‌محور است و دانش‌آموزان نقش منفعل و تنها گوش‌دهنده به سخنان معلم را دارند. در فرایند یادگیری، مفهوم تجربه بسیار کم‌ارزش است و در تمام طول تحصیل، یادگیرنده به یاددهنده متکی است. بر اساس این دیدگاه، ارزش‌یابی یادگیرنده را نیز تنها معلم انجام می‌دهد و دانش‌آموزان کمترین نقشی در ارزشیابی فرایندهای فراگیری و عملکرد خود ندارند و همچنین از ارزیابی معلم نیز منع می‌شوند.

۴.۲. معرفی نمونه‌هایی از مدارس انتخابی در یزد

در اینجا به معرفی نمونه‌هایی از مدارس انتخابی یزد، در دو گونه سنتی و جدید می‌پردازیم (ت ۱ و ۲).

در گونه سنتی با رعایت نظام‌ها و قوانین حاکم بر طراحی آن، فرم‌های برخاسته از این مرز و بوم، که برانگیزاننده خاطر جمع‌ی افراد هستند، استفاده شده است. برای تبیین این موضوع،

مدرسه‌های رسولیان، دیهیمی، رازی، و ۱۷ شهریور است، که به طور نمونه مدرسه ۱۷ شهریور مختصراً معرفی می‌گردد.

مدرسه‌های ایران‌شهر و مارکار یزد به اختصار معرفی می‌گردد. لازم به ذکر است که مدارس انتخابی برای این حوزه در شهر یزد، دبیرستان ایران‌شهر، مارکار و کیخسروی است.

۱.۲.۴. مدرسه ایران‌شهر با فرم سنتی

مدرسه ایران‌شهر در برزن گودال مصلای شهر یزد قرار دارد. ساخت این مدرسه در سال ۱۳۱۵ش آغاز شد و در سال ۱۳۱۷ش پایان یافت. ساختمان اصلی به مساحت ۴۵۰۰ تا

در گونه جدید با رعایت نکردن نظام‌ها و قوانین سنتی، از فرم‌های وارداتی، که اغلب از مجلات معماری اخذ شده و توجه و تمرکز اصلی آن در پاسخ به نیازهای عملکردی است، بهره گرفته می‌شود. مدارس انتخابی برای این حوزه در شهر یزد،

ت ۳. (بالا، راست) پلان همکف مدرسه ایران‌شهر.

ت ۴. (بالا، چپ) عکس از داخل حیاط ورودی مدرسه ایران‌شهر.

ت ۵. (میان) نمای اصلی مدرسه ایران‌شهر.

ت ۶. (پایین، راست) عکس از داخل حیاط اصلی مدرسه ایران‌شهر.

ت ۷. (پایین، چپ) عکس از داخل رواق‌های مدرسه ایران‌شهر.

۴.۲.۲. مدرسه مارکار با فرم سنتی

مدرسه مارکار در مجاورت میدان مارکار، که ساعت آن نشانه‌ای برای مردم شهر یزد است، واقع شده است. این مدرسه را آندره گذار طراحی کرده است و متعلق به دوره پهلوی اول است (ت ۸ تا ت ۱۱).

ساختمان مدرسه مارکار که در سال ۱۳۱۳ هجری شمسی بنا شده، شامل هجده اتاق و یک سالن با گنجایش هشتصد دانش‌آموز است. ساختمان سرایداری این مدرسه در ضلع جنوب غربی بنا قرار دارد.

سقف کلیه قسمت‌های ساختمان این مدرسه، ضریبی ساده و مصالح به کار رفته در آن خشت و گل است. ناماسازی کلیه قسمت‌ها، آجری است و تنها ساختمان کوچک ضلع جنوب غربی که ساختمان سرایداری می‌باشد؛ نمایی با اندود کاهگل دارد.

۵۰۰۰ متر مربع در زمینی به وسعت ۱۷۸۷۱ متر مربع بنا شده است (ت ۳ تا ت ۷).

گویا نقشه این بنا را، به درخواست مسئول وقت اداره معارف یزد، آندره گذار و ماکسیم سیرو، که در آن زمان برای مطالعه معماری مسجد جامع کبیر به یزد آمده بودند، تهیه کرده‌اند. این بنا از شاهکارهای معماری دوره پهلوی اول شهر یزد محسوب می‌گردد. در این بنا از قوس‌های تخم مرغی مشخصه معماری عصر ساسانی، قوس‌های خیزدار مربوط به عصر صفوی، و در جان‌پناه رواق‌ها از کاشی‌های رنگی لعاب‌دار استفاده شده است. این آموزشگاه تحت پوشش سازمان میراث فرهنگی به شماره ثبت ۲۰۴۸ است و در حال حاضر در سه رشته تحصیلی ریاضی، تجربی، و انسانی با ۲۰ کلاس درس بیش از ۵۰۰ نفر دانش‌آموز را می‌پذیرد.

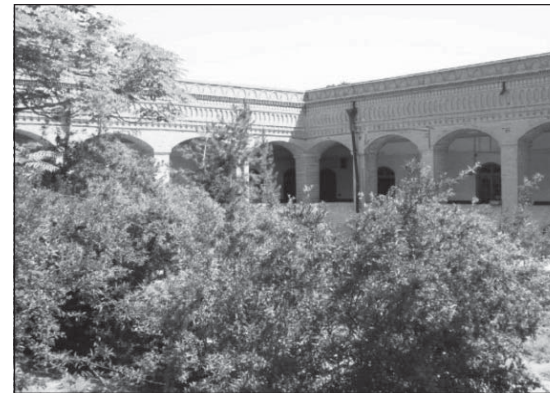
ت ۸. عکس هوایی از مدرسه مارکار و همسایگی‌های آن.

۳.۲.۴. مدرسه ۱۷ شهریور با فرم جدید

مدرسه ۱۷ شهریور از مدارس نوساز شهر یزد است، که در سال ۱۳۷۳ش ساخت آن پایان پذیرفته است. این مدرسه در دو طبقه ساخته شده و ۱۴ کلاس و قریب ۳۵۰ دانش آموز دارد. در این مدرسه، فرم‌های آشنا، که در گذشته شهر یزد معمول بوده است، مشاهده نمی‌گردد و از فرم‌های تقلیدی و عیناً تکراری در مدارس جدید استفاده شده است (ت ۱۲ تا ت ۱۴).

ت ۹. (راست، بالا) عکس از داخل حیاط ورودی مدرسه مارکار.
 ت ۱۰. (راست، میان) عکس از نمای سالن اصلی مدرسه مارکار.
 ت ۱۱. (راست، پایین) عکس از داخل حیاط مرکزی مدرسه مارکار.
 ت ۱۲. (چپ، بالا) پلان همکف مدرسه ۱۷ شهریور.
 ت ۱۳. (پایین، میان) عکس از داخل حیاط ورودی مدرسه ۱۷ شهریور.
 ت ۱۴. (پایین، چپ) عکس از داخل کریدور طبقه همکف مدرسه ۱۷ شهریور.

۳.۴. قیاس مؤلفه‌های طراحی معماری مؤثر بر شکل‌گیری هویت در مدارس سنتی و جدید

در مدارس سنتی حیاط‌ها، نه تنها از بنا جدا نیستند، بلکه مدرسه به علاوه فضای خالی بنا شده است. در این مدارس با حیاط ورودی بین بنای اصلی و فضای خارج مدرسه فاصله ایجاد شده و این امر باعث نرسیدن هیاهوی خارج از مدرسه به داخل است، همواره حیاطی خصوصی برای دانش‌آموزان در نظر گرفته شده است. در مدارس جدید فضای باقی‌مانده از زمین اختصاص یافته برای مدرسه، حیاط محسوب می‌گردد. در بعضی از این مدارس حیاط بسیار کوچک است و حتی ابعاد آن برای زمین والیبال هم مناسب نیست. این در حالی است که در مدرسه سنتی مارکار سه زمین فوتبال (یکی خاکی و دو تا آسفالته)، یک زمین والیبال و یک زمین بسکتبال مشاهده می‌گردد.

در مدارس سنتی، حوزه‌های عملکردی مستقل است، بدین معنی که بخش اداری و آموزشی از هم جدا هستند و با وجود این امکان نظارت بر فعالیت‌های دانش‌آموزان به خوبی میسر است. در مدارس جدید بخش‌های اداری و آموزشی در حوزه یکدیگر وارد شده است و مرز تعریف شده‌ای بین آن‌ها دیده نمی‌شود. این امر باعث می‌شود که دانش‌آموز همواره خود را تحت نظارت شخصی چون مدیر، معاون، و غیره بپندارد و نوعی ترس و نگرانی برای او حاصل شود. در مدارس سنتی با وجود ناظر، دانش‌آموز احساس آزادی بیشتر برای فعالیت‌های بهنجار خود می‌یابد و مجبور به حذف برخی از فعالیت‌های دوران نوجوانی خود نمی‌شود.

در مدارس سنتی میان بخش‌های آموزشی، سالن اجتماعات در نظر گرفته شده است، اما در مدارس جدید این فضا نیست و در صورت بودن، برای برگزاری نماز یا امتحانات پایان ترم استفاده می‌گردد. در مدارس سنتی، فضای اجتماعات، محلی برای گذراندن زمان تفریح، تعامل و هم‌صحبتی است و به دلیل

متناسب بودن ابعاد آن، دانش‌آموزان را بیشتر به یکدیگر نزدیک می‌کند.

فرم به کاررفته در بنای مدارس سنتی دنباله‌روی از فرم‌های سنتی ایران زمین است که، برای افراد مأنوس و قابل‌درک است و مفاهیم به کاررفته در طراحی معماری آن همچون محورها، هندسه، تناسبات، ریتم، و تکرار به خوبی رعایت شده است. فرم مدارس جدید برگرفته از مجلات معماری است، که فرم‌های بیگانه برای این مرز و بوم است. معماری این مدارس بستری برای عملکردهای مختلف، همچون آموزش، مدیریت، و غیره، است و مفاهیم یادشده، که به فضای معماری کیفیت می‌بخشد، دیده نمی‌شود.

در مدارس سنتی مسیرهای ارتباطی بین کلاس‌ها از طریق فضاهای نیمه‌باز است و دانش‌آموزان در هر ورود و خروج از کلاس در تعامل با فضای باز قرار می‌گیرند. همچنین برای کلاس‌ها فضای باز، با تعبیه در و پنجره‌ها، به داخل کشانده شده است تا دانش‌آموزان منظر مناسبی به فضای باز داشته باشند. در مدارس جدید پنجره‌ها با اکابه‌های مرتفع، امکان دید به بیرون از کلاس را سلب می‌کند. لازم به ذکر است که این پنجره‌ها به دلیل جهت‌گیری نامناسب بنای مدرسه اغلب با پرده‌هایی پوشانده می‌شود تا از تابش آفتاب جلوگیری شود.

در مدارس سنتی مسیرهای ارتباطی در دو طرف کلاس قرار دارد، اما این مسیرها در مدارس جدید میان دو ردیف کلاس قرار می‌گیرد. فضای تاریک، شلوغ، و بسته راهروها در مدارس جدید برای دانش‌آموزان قابل‌تحمل نیست. در حالی که مسیرهای روشن، نیمه‌باز، و رو به فضای حیاط در مدارس سنتی محل مناسبی برای صحبت ایجاد می‌کند و حس حرکت، که از تناسبات آن ناشی می‌گردد، با ریتم حاصل از تکرار رواق‌ها و سایه‌وروشن ایجادشده تعدیل می‌گردد و در روزهای بارانی و سرد محل مناسبی برای گفتگو و تعاملات درسی است. کلاس‌های مدارس سنتی به دلیل شکل طاقی سقف،

می‌کنند. چنانچه کاملاً با بیانیه سؤال موافق باشند عدد یک و در صورت مخالفت کامل عدد صفر انتخاب می‌گردد. محل علامت‌گذاری شده، که اغلب بین صفر و یک انتخاب شده است، بار ارزشی نظر دانش‌آموز را برای هر سؤال مشخص می‌گرداند (به طور مثال ۰/۷۲ یا ۰/۳۴). میانگین بار ارزشی پاسخ هر سؤال که ۳۵۰ دانش‌آموز منتخب بیان شده است، در ماتریس‌های زیر مشخص گردیده است.

ممکن است دانش‌آموزان به سؤالات پرسش‌نامه به دلایل مختلف، همچون تعجیل در پاسخ‌گویی یا کم‌صبری و کم‌حوصلگی، جواب صحیح و دقیق ندهند. برای جلوگیری از این اشتباه احتمالی، سؤالات مربوط به هر پایگاه هویت که در رویکرد مارسیا معرفی شده، به انواع مختلف در چندین مورد، از دانش‌آموزان پرسیده می‌شود. شماره سؤالات مربوط به پایگاه تعلیق، دستیابی، ممانعت، و پراکندگی در کنار یکدیگر در ماتریس‌های زیر قرار گرفته شده است.

ت ۱۵. فرم پرسشنامه.

نسبت به مدارس جدید ارتفاع بیشتری دارد. اغلب نور ملایم و طبیعی از سقف برای کلاس تأمین می‌شود که آرامش لازم را برای حضور در کلاس فراهم می‌کند. اما در مدارس جدید با ارتفاع کمتر، فضای کلاس دلگیرتر می‌شود و نورگیری به دلایل مختلف اغلب مصنوعی است.

۵. دستاوردها

همان‌گونه که در بخش روش تحقیق توضیح داده شد، برای پی‌گیری موضع این پژوهش، از پرسش‌نامه جهانی AISS استفاده شده است. اعتبار و اطمینان این پرسش‌نامه برای بررسی وضعیت هویت شخصی در مدارس ایران طی مقالات و پژوهش‌های مختلف به اثبات رسیده است. برای هر کدام از ۱۶ سؤال این پرسش‌نامه بازه‌ای بین صفر تا یک که به صد قسمت مساوی تقسیم گشته؛ در نظر گرفته شده است. دانش‌آموزان پاسخ هر سؤال را با علامت‌گذاری در این بازه مشخص

فرم پرسش‌نامه

۱. نمی‌دانم درس خواندن در تأمین آینده من چه تأثیری دارد.
۲. والدینم بهتر از هر کسی می‌دانند که من در چه رشته‌ای باید تحصیل کنم و من نظر آن‌ها را قبول دارم.
۳. اغلب تلاش می‌کنم که بدانم تحصیل در مدرسه در انتخاب شغل آینده من چه تأثیری دارد.
۴. من بهتر از هر کسی می‌دانم که در چه رشته‌ای باید تحصیل کنم و این موضوع را پس از بررسی‌های زیاد برای خود مشخص کرده‌ام.
۵. من نمی‌دانم چرا باید درس بخوانم و برایم اهمیتی ندارد که بدانم.
۶. در صورت شرکت در کنکور طبق نظر والدینم انتخاب رشته خواهم کرد.
۷. خیلی دوست دارم بدانم استعداد من برای تحصیل در چه رشته‌ای مناسب است، ولی هنوز برای خودم روشن نشده است.
۸. من مدت زیادی بررسی کرده‌ام که در چه رشته‌ای ادامه تحصیل دهم و بالآخره تصمیم خود را گرفته‌ام.
۹. من علاقه‌ای به درس خواندن ندارم.
۱۰. من در خصوص انتخاب رشته تحصیلی در دبیرستان بیش از همه به نظر والدینم عمل می‌کنم.
۱۱. اغلب فکر می‌کنم که در چه رشته‌ای ادامه تحصیل دهم، ولی هنوز تصمیم نگرفته‌ام.
۱۲. پس از بررسی‌های خود و گفتگو با افراد مختلف، هدفم از تحصیل برای آینده مشخص شده است.
۱۳. چون در حال حاضر برنامه دیگری برای زندگی‌ام، ندارم فعلاً به مدرسه می‌روم.
۱۴. من در رشته‌ای ادامه تحصیل می‌دهم که مشاور مدرسه یا معلمان مورد علاقه‌ام برای من مشخص می‌کنند.
۱۵. به نظر من، همه رشته‌های تحصیلی می‌توانند جالب باشند، اما من هنوز رشته مورد علاقه خود را برای ادامه تحصیل انتخاب نکرده‌ام.
۱۶. من تلاش زیادی کرده‌ام تا استعداد تحصیلی خودم را بشناسم و اینک می‌دانم که چه رشته‌ای را برای ادامه تحصیل انتخاب کنم.

از بحران و جستجو را گذرانده و به تعهدات مشخصی رسیده‌اند. دو پایگاه هویت ممانعت و پراکندگی، که نشان از وضعیت نامناسب در شکل‌گیری هویت شخصی دانش‌آموزان دارد، در مدارس جدید میزان بالاتری دارد. بدین معنی که افراد بیشتری در این مدارس، بدون گذراندن دوره‌های جستجو و پرسشگری، تعهدهایی را پذیرفته‌اند و یا نه در حال تجربه بحران هستند و نه به تعهدی رسیده‌اند.

با این قیاس درک می‌شود که مدارس سنتی بستر مطلوب‌تری برای رشد و شکل‌گیری هویت شخصی دانش‌آموزان دوره دبیرستان فراهم می‌کند.

۶. نتیجه‌گیری

در این مقاله مفهوم هویت شخصی و عوامل مؤثر بر آن معرفی گردید. همچنین این مفهوم از طریق تکمیل پرسش‌نامه ترجمه‌ای از فرم AISS توسط ۳۵۰ دانش‌آموز منتخب، در دو گونه معماری سنتی و جدید بررسی و مقایسه شد. این

علاوه‌بر مورد یادشده، برای کاهش خطاهای احتمالی، یک سؤال از پایگاه هویت مورد نظر، محور قرار می‌گیرد تا بر اساس آن واریانس توضیحی^{۳۵} محاسبه گردد. واریانس توضیحی، میزان انحراف در پاسخ‌گویی دانش‌آموزان به پرسش‌ها را نشان می‌دهد و چنانچه از یک حد خاص فراتر رود آن پرسش‌نامه قابل اعتنا نیست و از بقیه پرسش‌نامه‌ها جدا می‌گردد. در ماتریس‌های زیر واریانس توضیحی برای هر پایگاه هویت مشخص گردیده است و این میزان قابل قبول است.

با توجه به ماتریس‌های فوق و نموداری که با توجه به «ت ۱۵» و «ت ۱۶»، و «ت ۱۷» برای سهولت در قیاس نتایج این دو ماتریس ترسیم شده است، بار ارزشی پایگاه هویت تعلیق در مدارس سنتی بالاتر از مدارس جدید است. این نکته نشان می‌دهد که، دانش‌آموزان بیشتری در مدارس سنتی در حال تجربه، جستجوی فعال، و پرسشگری برانگیزنده در زمینه هویت هستند. این امر برای پایگاه هویت دستیابی نیز صدق می‌کند. بدین معنی که دانش‌آموزان بیشتری در مدارس سنتی دوره‌ای

^{۳۵} Explained Y Variance = $r^2(s_y^2)$ و $r_{xy} = \frac{s_{xy}}{s_x s_y}$ که S انحراف معیار است.

ت ۱۶. (راست) ماتریس فاکتورهای محوری برای ۱۶ سؤال در مدارس سنتی. ت ۱۷. (چپ) ماتریس فاکتورهای محوری برای ۱۶ سؤال در مدارس جدید.

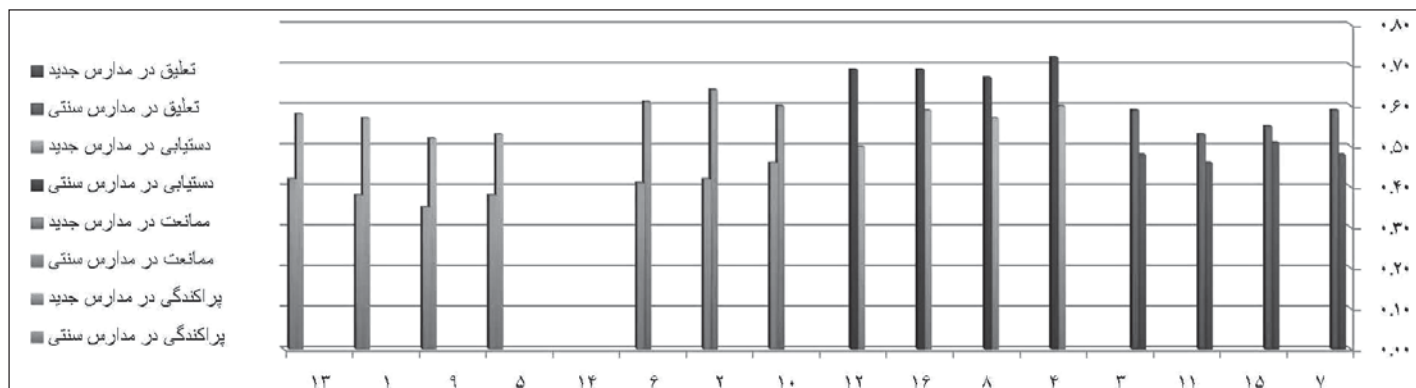
شماره سؤال	تعلیق	دستیابی	ممانعت	پراکندگی	
۷	۰.۵۹				
۱۵	۰.۵۵				
۱۱	۰.۵۳				
۳	۰.۵۹				
۴		۰.۷۲			
۸		۰.۶۷			
۱۶		۰.۶۹			
۱۲		۰.۶۹			
۱۰			۰.۴۶		
۲			۰.۴۲		
۶			۰.۴۱		
۱۴				۰.۳۸	
۵				۰.۳۵	
۹				۰.۳۸	
۱				۰.۴۲	
۱۳				۰.۴۲	
Variance Explained		%۱۶.۵۷	%۱۴.۲۵	%۱۷.۶۸	%۱۹.۵۲
Total Variance Explained		%۱۶.۵۷	%۳۰.۸۲	%۴۸.۵۰	%۶۸.۰۲

شماره سؤال	تعلیق	دستیابی	ممانعت	پراکندگی	
۷	۰.۴۸				
۱۵	۰.۵۱				
۱۱	۰.۴۶				
۳	۰.۴۸				
۴		۰.۶۰			
۸		۰.۵۷			
۱۶		۰.۵۹			
۱۲		۰.۵۰			
۱۰			۰.۶۰		
۲			۰.۶۴		
۶			۰.۶۱		
۱۴				۰.۵۳	
۵				۰.۵۲	
۹				۰.۵۷	
۱				۰.۵۸	
۱۳				۰.۵۸	
Variance Explained		%۲۰.۲۰	%۲۰.۴۸	%۱۸.۵۳	%۱۳.۷۲
Total Variance Explained		%۲۰.۲۰	%۴۰.۶۸	%۵۹.۲۱	%۷۲.۹۳

ت ۱۸. مقایسه فاکتورهای محوری برای ۱۶ سؤال در مدارس سنتی و جدید.

پایگاه‌های هویت مذکور در بند ۳.۲ آماده است). بنا بر این معماری سنتی مدارس ایران که از مفاهیم به کاررفته در طراحی معماری سنتی، همچون رعایت نسبت فضای باز و بسته، اهمیت فضای باز یا خالی، رعایت سلسله‌مراتب، تناسبت بنا، تکرار، ریتم، نورگیری طبیعی، حذف صداها یا ناخواسته و ایجاد فضایی مطبوع برای دانش‌آموزان، ایجاد فضاهایی برای تعامل و تبادل نظر دانش‌آموزان، منظر مناسب و ارتباط دادن دانش‌آموزان با طبیعت، و غیره (مفصلاً در بند ۳.۴ توضیح داده شد)، استفاده کرده است؛ تأثیر مطلوب‌تری بر شکل‌گیری هویت دانش‌آموزان خود گذاشته است.

پرسش‌نامه چهار پایگاه هویت دستیابی، تعلیق، ممانعت، و پراکندگی را، که برای آزمودن هویت شخصی در رویکرد ماریسا مطرح شده است، در حیطة شغلی پوشش می‌دهد. در قسمت دستاوردها مشاهده گردید که، پایگاه تعلیق و دستیابی که نشان از وضعیت نسبتاً مناسب در شکل‌گیری هویت دانش‌آموزان دارد، در دانش‌آموزان مدارس سنتی سطحی بالاتر نسبت به دانش‌آموزان مدارس جدید دارد. همچنین دو پایگاه ممانعت و پراکندگی، که عاملی منفی در وضعیت شکل‌گیری هویت محسوب می‌شود، برای دانش‌آموزان مدارس سنتی درجه پایین‌تری نسبت به دانش‌آموزان مدارس جدید دارد (تعریف

Bishop, D.L & A.j Macy Lewis & G.A Schenkloth.& S. Puswella & G.L. Strussel. "Ego Identity Status and Reported Alcohol Consumption: A Study of First Year College Students", in *Journal of Adolescence*, vol. 6 (1997), pp.437-453.

Breger, L. *From Instinct to Identity, The Development of Personality*, New Jersey: Prentice Hall, 1974.

Duane P.Schultz & Ellen Schultz Sydney, *Theories of Personality* in www.amazon.com

Erikson, E.H. *Identity: Youth and Crisis*, New York: Norton, 1968.

منابع و مأخذ

محسنی، ن. ادراک خود از کودکی تا بزرگسالی، تهران: انتشارات بعثت، ۱۳۷۵.

Adames, G.R. *The Objective Measure of Ego Identity Status; A Manual on Theory and Test Construction*, unpublished manual, Canada: university of Guelph, 1999.

Bartle Haring, S. "The Relationship Among Parent Adolescent Differentiation, Sex Role Orientation Identity Development in Late Adolescence and Early Adulthood", in *Journal of Adolescence*, vol. 20 (1997), pp.535-563.

Identity Development", In *Hones, T& Yardly, K. (ed.) Self and Identity Perspective across the Life Span*, New York; Routledge & Kegan paul, 1987.

Newman, P.R & B.M. Newman. *Childhood and Adolescence*, California: Brooks/Cole Publishing Company, 1997.

Rahiminezhada, Abbas & Hojjatolah Farahani & Habib Amani & Mohammad Javad Yazdani Varzaneh & Parvaneh Haddadi & Sedighe Zarpour. *Developing Academic Identity Statues Scale (AISS) and Studying its Construct Validity on Iranian Students*. Published by Elsevier Ltd, 2011.

Schwartz, S.J. "The Evolution of Eriksonian and Neo-Eriksonian Identity Theory and Research: A Review and Integration", in *Journal of Theory and Research*, 1 (1) (2001), pp. 7-58.

James E. Cote and Charles Levine. *A Formulation of Erikson's Theory of Ego Identity Formation*, Department of Sociology, Canada: University of Western Ontario, 1987.

Korger, J. *Identity in Adolescence, The Balance between Self and Others*, New York: Routledge, 1996.

Lannegrand-Willems, L. & H.A. Bosma. "Identity Development in Context: The School as an Important Context for Identity Development. Identity", in *Journal of Theory and Research*, 6(1) (2006), pp. 85-113.

Marcia, J.E. "Development and Validation of Ego Identity Status and Expressive Writing among High School and College Students", in *Journal of Youth and Adolescence*; vol.8 (1966), pp. 327-342.

_____. "Identity Status Approach in the Study of Ego